

trjevane lastninske pravice ali zatrjevano posestno stanje drug preko drugega. Da vem, zakaj se mejaša prepirata, morata vendar označiti, kaj vsak zahteva, kod zahteva, da naj bo bodoča meja, bodisi že stara obnovljena ali nova ustvarjena. Ako bi — da se zopet poslužimo šolskega primera v skrajnosti — stranki predlagali ureditev meje med njunima n. pr. vzporedno ležečima parcelama in ne mogli ali ne hoteli pokazati drug drugemu priznano lastnino ali priznano mirno posedovanje, niti se hotele izjaviti o tem, tedaj je pač vsa površina obeh parcel predmet sodnikovega dela. Ta ploskev ima svoje določne meje napram tretjim mejašem, vsaj imeti jo mora, kajti če bi tirali negotovost do skrajnosti in bi sodniku v naravi tudi teh končnih črt ne pokazali in sploh nobenih končnih črt, da bi nanje oprl meje svojega dela, tedaj bi pač moral z Arhimedom vzklikniti: »Dajte mi točko, kjer bom stal . . .« sicer pa delo pustiti. Zakon tudi zahteva, da ima sodnik oceniti sporni prostor; kako bi to storil tudi le približno, ako ne ve, kolik prostor je sporen.

Iz obrazloženega tolmačenja zakona prihajam do zaključka, da ustreza besedilu, smislu in namenu zakona, ako nesporni sodnik z vsemi sredstvi išče najprej najboljše, to je staro mejo. Če je ne more najti, se zadovolji s tem, da napravi novo, po dognanem zadnjem mirnem posestnem stanju in četudi tega ni moči dognati, seže naj po zadnjem izhodu iz zagate, da napravi mejo po svojem preudarku.

Kolizija med predpisi o službenih pogodbah med gospodarji in posli.

Deželnosodni svetnik Josip Zdošek na Vranskem.

Teoretično raziskovanje o mejah stvarnih področij z ozirom na zakone s predpisi o zgoraj označenih pogodbah je postalo potrebno, odkar so se pojavila o tem vprašanju, ki skoro dnevno zaposluje naša okrajna sodišča, v pravosodstvu različna mnenja.

V svoji odločbi od 20. februarja 1923 op. št. Ut 20/23/1¹⁾ je stol sedmorice odd. B v Zagrebu mnenja, da poselski red za Štajersko od 27. junija 1895 št. 84 dež. zak. sploh nikdar ni bil uporaben za posle, najete zgolj za kmetiška dela. To mnenje je oprto na določbo § 1 tega zakona, ki deli posle, najete za kmetiška in zaeno za gospodinjska dela, od poslov, najetih le za gospodinjska dela, ne govori pa o poslih, najetih le za poljedelstvo. Naredba celokupne vlade za Slovenijo od 18. junija 1921 št. 224 Ur. l. o službenem razmerju hišnih ali gospodinjskih poslov, ki ima moč zakona vsled potrdila zakonodajnega odbora (člen 130 ustave, zdolaj kratko »naredba« imenovana), se nanaša v § 1 na posle, ki opravljajo gospodinjska dela, če niso obenem redno zaposleni v poljedelskem ali obrtnem obratu gospodarjevem. Po § 27 pa so razveljavljene določbe obstoječih poselskih redov za službena razmerja, ki se jih tiče ta uredba. Na tej podlagi sklepa vrhovno sodišče (vsaj glede štajerskega poselskega reda), da poselski red ni več poraben, ker že prvotno ni veljal za izključno kmetiške posle, po naredbi pa je izgubil veljavo za izključne gospodinjske posle in za take, ki so razen v gospodinjstvu izjemoma tudi v kmetijstvu zaposleni. Nobenega pravnopolitičnega razloga ni, da bi se smatralo, da je njegova veljavnost ohranjena, edino le še za četrto še možno kombinacijo, za posle, služeče pretežno v kmetijstvu, izmemoma pa tudi v gospodinjstvu.

Vrhovno sodišče je tako sklepalo v navedeni odločbi le z ozirom na vprašanje o veljavnosti poedine določbe štajerskega poselskega reda, namreč določbe § 34 o pristojnosti občinskih predstojništev za obravnavo in razsojo sporov iz službenega razmerja med gospodarji in posli, ki se začno pred oblastvom tekom službe ali v 30 dneh po njenem prestatku.

Obe spodnji stopnji pa sta bili pravnega mnenja, da je za poljedelske posle po § 34 štaj. pos. r. pristojno občinsko predstojništvo. Toda prvo sodišče je dopustilo tožbo zato, ker je smatralo tožečo stranko za posla v gospodinjstvu, ki je

¹⁾ Objavljena v prilogi Slovenskega Pravnika za leto 1924. pod št. 64 (str. 54).

podvržen »naredbi«, druga stopnja pa je zavrnila tožbo zaradi nedopustne pravnne poti, ker je smatralo tožečo stranko za poljedelskega posla, ki je podvržen poselskemu redu.

Sicer bi se ravno določba § 34 štaj. pos. reda o pristojnosti odtegnila moči razveljavljajoče norme, ki jo je vrhovno sodišče našlo po tem zaključku, tudi ako bi ta slonel na povsem neizpodbojnih pogojih.

Ta določba štajerskega poselskega reda namreč ni izvirna določba in sploh ni partikularnopravnega značaja, marveč je bila sprejeta le radi popolnitve zakonske celote v vse poselske rede²⁾, ki so veljali v bivši Avstriji, kot ponovitev za vse njeno ozemlje veljavne norme, izdane od ministrstva za notranje zadeve, to je naredbe od 7. decembra 1856 št. 224 drž. zak. Ta je vzpostavila najvišjo določbo od 22. marca 1828. objavljeno z dvornim dekretom od 18. aprila 1828 št. 2340 ter zopet odkazala pred politična oblastva v razpravo in razsojo vse tiste službene spore med gospodarji in posli, pa tudi med obrtniki in tvorničarji na eni in njihovimi pomožnimi delavci na drugi strani, ki se prično med službenim razmerjem ali v 30 dneh po njegovem prestatku.

Ta podsodnost, vzdržana po § 1 sod. prav. v veljavi, je bila do sedaj upravnim oblastvom odvzeta le glede sporov navedene vrste med obrtniki in njihovimi pomožnimi obrtnimi delavci po § 37 zak. od 24. nov. 1896 drž. zak. št. 218 in glede sporov med gospodarji in njihovimi gospodinjskimi posli, ki niso najeti redno za kmetiška dela, po naredbi dež. vlade za Slovenijo od 18. junija 1924 št. 224 Ur. lista, medtem ko za sporne stvari kmetijskih poslov in takih gospodinjskih poslov, ki so redno zaposleni tudi v kmetijstvu, ni bilo dosedaj še nobene zakonske izpremembe zgoraj navedene pristojnosti.³⁾

²⁾ Tako v § 31 prejšnjega štaj. pos. reda od 17. febr. 1885. dež. zak. št. 8, potem v § 41 poselskega reda za Kranjsko od 18. marca 1858 št. 6 dež. zak. in poselskega reda za mesto Ljubljana od 25. novembra 1859. št. 21 dež. zak., ki odkazujeta te spore, prvi političnim oblastvom, drugi policijskim.

³⁾ Ta bo ostala v veljavi najbrže tudi v bodočem zakonu o ureditvi sodišč, kakor predlaga § 1 odst. 1 kom. načrta o »zakonu o ureditvi sudova«. Glej prof. G. Krek »Organizacija sodišč po najnovešem zakonskem načrtu«, Slov. Pravniki, letnik 1923 str. 15.

Poselski redi so le prevzeli splošno določbo okvirnega zakona. Dokaz za to je dejstvo, da ni ne v poročilu deželnega odbora o zakonski predlogi štaj. pos. reda iz leta 1895. ne v poročilu odseka deželnega zbora za občinske stvari nobenega utemeljevanja za to podsodnost in da se o njej tudi v skupščini deželnega zbora ni razpravljalo⁴⁾, smatrali so jo torej za ob sebi umevno. Ako bi torej tudi poselski red res izključil izvestno skupino poslov, namreč posle, najete zgolj za poljedelstvo, iz svojega območja, bi dejstvo, da ustanavlja za osebe pravnih razmerij, ki spadajo pod njegovo območje, pristojnost upravnih oblasti, ne utegnilo biti dokaz za to, da je ta podsodnost izključena za posle, stoječe izven njegovega območja, ker je določena s splošnim (nadrejenim) zakonom za vse posle.

Logika vrhovnih sodnih razlogov pa ne zadene samo posebne določbe štaj. pos. reda o pristojnosti, marveč vse njegove določbe, različne od občnega zasebnega prava in je njihovemu obstoju tem nevarnejša, ko se ne utegnejo sklicevati na drugo, izven tega zakona in nad njim stoječo avtoriteto. Po njej bi bili posli, ki zanje ne velja »naredba«, torej posli, ki so zaposleni razen v gospodinjstvu redno tudi v poljedelškem obratu, in oni, ki opravljajo samo kmetiška dela, podvrženi samo določbam občnega zasebnega prava v svojih službenih pravnih razmerah, štajerski poselski red pa bi bil brez pomena.

Vse to pa bi povzročilo zgolj opredeljenje poslov v § 1 slednjega zakona v take za gospodinjska dela in v take za gospodinjska in obenem za kmetiška dela! Sklep iz te razdelitve, da za službeno razmerje poslov, ki so zaposleni le v poljedelškem obratu gospodarjevem, ta zakon ni poraben, ni upravičen. Predvsem bi bili posli te vrste le v področju štajerskega poselskega reda brez posebnega stanovskega prava, dočim bi ga še imeli na ozemlju bivše Kranjske, ker v kranjskem in ljubljanskem poselskem redu niso našteve take poselske vrste in torej njuna obvezna moč za posle vseh vrst

⁴⁾ Glej sten. zapisnik 18. seje V. zasedanja sedme periode štaj. dež. zbora od 7. febr. 1895. in prilogi k temu zapisniku št. 22 in 62, letnik 1894/95.

temu izpodbojnemu razlogu ni izpostavljena. Pa tudi štajerski poselski red s to določbo ne izključuje nobene vrste poslov iz svojega območja, kar se kaže iz nastopnega.

Ni verjetno, da bi bil hotel zakonodajec pustiti samo službeno razmerje izključno ali prvenstveno v kmetijstvu zaposlenih poslov s štajerskim poselskim redom neurejeno, ko je po poročilu deželnega odbora bil povod za ta zakonski načrt naročilo deželnega zbora od 5. aprila 1892, da se mora na novo predelati cel tedaj veljavni poselski red (ki je obsegal vse posle), in ker so bile glasom poročila posebnega odseka deželnega zbora za občinske stvari o zakonskih predlogih za sedanji štaj. pos. red merodajne za navedeno naročilo pritožbe zemljiških posestnikov o nedostatih pri zakonski ureditvi službenega razmerja njihovih poslov. Poročevalec Posch je v skupščini deželnega zbora od 7. februarja 1895. uvodom svojega govora poudarjal, da je poselsko vprašanje postala največja briga poljedelskega prebivalstva in da bodo s predloženim zakonom zadovoljni ne samo krogi, navezani izključno na poljedelstvo, ampak tudi meščani in tržani, ki se bavijo po večini tudi s poljedelstvom.⁵⁾ Ravno kmetiški posli pa naj bi bili izključeni iz območja zakona, ki naj bi po teh izjavah pri ureditvi poselskih razmer v prvi vrsti upošteval potrebe kmetijstva?! Z naštevanjem poselskih vrst v svoji zakonski predlogi je hotel deželni zbor le ustreči sklepu deželnega zbora od 5. aprila 1892, ki je vrnil prejšnji njegov načrt, predložen v II. zasedanju (1891/92), z naročilom, da naj pri sestavi načrta upošteva različne razmere poljedelskih in nepoljedelskih poslov.

Poročilo deželnega odbora samo pravi, da hoče popraviti določbo § 2 zakonskega osnutka od štajerske kmetijske družbe predloženega, ki polaga odločilni znak za svojstvo kmetiški ali nekmetiški posel v dobo trajanja službene pogodbe.⁶⁾ V resnici pa je moči najti ta znak le v kakovosti zaposlenja, v značaju opravil, ki se v prvi vrsti in poglobitno terjajo od posla. To popravo je po svojem mnenju izvršil de-

⁵⁾ Glej zgoraj naved. stenografski zapisnik in njegovi prilogi.

⁶⁾ § 2 odst. 1 tega osnutka slove: »kot poljedelske posle je smatrati tiste, ki so se s sprejemom nadave zavezali za celoletno službo«.

želni odbor s poučno določbo § 1 svoje zakonske predloge, ki je prešla v zakon. Iz tega nastanka je razvidno, da ta določba ni hotela izključiti poslov, ki delajo izključno ali prvenstveno v poljedelstvu, kot subjekte pravnih razmerij, urejenih s poselskim redom, da je marveč ta zakon v prvi vrsti pač njim namenjen.

Pa tudi ob uvaževanju načela: da zakon ni to, kar je menil zakonodajec glasom svojih motivov ustvariti kot zakon, ampak to, kar je v resnici po njegovi sestavi in po besedilu izraženo v njem, ne utegne obveljati to, da bi štajerski poselski red ne bil poraben za službeno razmerje poslov, ki opravljajo zgolj kmetiška dela. Z razločevanjem kmetiških in zano hišnih ter samo hišnih poslov je marveč po smislu in bistvu zakona, zlasti tudi po njegovem odnosu do »naredbe« uvedena v pravno sistematiko razdelitev vseh poslov v kmetiške in nekmetiške. Že besedilo te razvrstitve, ki pravi, da se posli dele v ti dve vrsti, kaže, da so v njih obseženi vsi posli, da torej subjekti onih službenih razmerij, ki niso navedena v nobeni teh dveh vrst, niso pod pojmom poslov. Ob razlagi, da poselski red čisto kmetiške posle izključuje iz svojega območja, bi bili ti obenem izključeni tudi iz pojma poslov. Vendar pa so že po splošno priznanem pomenu tega naziva posli osebe, ki se pogodbeno zavežejo, proti plačilu v gotovini vse svoje delavno udejstvovanje staviti enemu edinemu gospodarju v njegovem gospodinjstvu ali pa v njegovem poljedelskem obratu na razpolago, ter so sprejete v njegovo hišno skupnost.⁷⁾ Ravno v poslednji točki, ki obsega vobče skupnost hrane in stanovanja z gospodarjem, je utemeljeno, da imajo dela, ki so navidez zgolj poljedelskega značaja, vedno tudi neko organsko zvezo z gospodinjstvom. To obsega krog opravil, ki so posevčena preživljanju gospodarja in njegove rodbine v najširšem pomenu, torej prehrani, obleki, nastanitvi, snaženju, sploh vsemu, kar služi uživanju in telesni negi v nasprotju k pridobitnemu življenju. — Vse kmetiško gospodarstvo, ki se skoro izčrpava v poljedelstvu, pa stoji v vseh svojih delih v službi

⁷⁾ Glej definicijo pri Venzel Trümmel : »Zur Kritik des Begriffes »Gesinde« v. Oestr. Zeitschrift für Verwaltung, letnik 1883 zv. 1—3.

neposrednega pridobivanja lastnega živeža ter sredstev za druge lastne življenske potrebščine iz zemljišč.

Proizvodi kmetiškega dela pridejo šele potem, ko so pokrite potrebščine domače rodbine, s preostankom kot pridobivanje imovine, kot trgovski predmet v poštev. Razen te gospodinjske točke v opravih poslov v poljedelskem obratu zaposlenih pa povzroča hišna skupnost, da opravljajo posli, najeti le za poljedelstvo, vmes tudi zgolj gospodarjevemu preživljanju namenjena, torej izrečno gospodinjska dela, da n. pr. hlapec, ki je zaposlen običajno z živinorejo in obdelovanjem polja, pripravlja tudi drva za domačo kuhinjo, ne da bi občutil to kot tuje svojemu poklicu.

Sicer pa že poselski red sam ne priznava kategoriziranja svojega § 1, ko nalaga v § 15 odst. 4. za določna opravila najetemu poslu dolžnost, da prevzame, če okoliščine to zahtevajo, na gospodarjevo zahtevo tudi druga opravila.⁸⁾ Tudi se zakon sam ne drži v § 1 podane označbe poslov, ko govori v § 23 samo o poslu, najetem za kmetiška dela, ki mu gre v slučaju, da je po krivici predčasno odpuščen iz službe, mezda in hrana za šest tednov.

Ko torej zakon sam ne polaga prevelike važnosti na besedilo svojega razlikovanja, se slednje tudi pri rabi zakona ne sme dobesedno vzeti za podlago.

Zato pa v smislu tega zakona tudi ni izločiti iz vrste hišnih poslov, ki so jim bile namenjene določbe tega zakona, dane za drugo kategorijo poslov, tistega služnika, ki je v mestih za časa vojne obdeloval zemljišče, ki si ga je pridobil gospodar, ki ni bil kmet, v namenu, da pridela živila, z običajnim kupom ta čas le težko in ne v zadostni meri dosegljiva.

Opredelitev poslov, ki na njej temelji štajerski poselski red, je torej v kmetiške in ne kmetiške posle, torej v take, ki so najeti za gospodarstvo, ki jim je poljedelstvo glavno in odločilno pridobitno sredstvo za način in obseg vzdrževanja gospodarja in njegove rodbine, in v druge. Značaj poslednjih je pogodila »naredba« s tem, da označuje gospodinjske posle izvzemši tiste, ki so r e d n o zaposleni tudi v poljedelskem

⁸⁾ Enako določa tudi § 11 kranjskih poselskih redov.

obratu gospodarjevem, kot one, katerih službena razmerja spadajo v njeno območje. S tem je označila služnike, kojih udejstvovanje je izčrpano v neposrednem preživljanju in negovanju gospodarja in njegove rodbine, a niso udeleženi na njegovem pridobivanju, segajočem čez te potrebščine. Ker bi se gospodarsko pridobivanje, ki bi prišlo po gori navedeni definiciji poslov edino tu v poštev, utegnilo gibati le v okviru poljedelstva kmetiških obratov, so to nekmetiški posli v gornjem smislu, ki si jih je »naredba« zamislila za subjekte razmerij, od nje urejenih.

S tem pa ni izključeno, da bi bil tudi med kmetiško družino posel, ki skrbi po svoji dolžnosti le za osebni dobrobit gospodarja in njegove rodbine in bi bil torej podvržen glede svojih službenih pravnih razmer predpisom »naredbe«. To bi bilo mogoče pri kmetiških gospodarstvih s tako visokimi dohodki, da omogočijo popolno ločitev preživljanja od poljedelske podlage. V navadnem kmetiškem gospodarstvu, ki stoji v vseh svojih delih v službi domačega poljedelstva in ki se v njem pod vplivom tega obrata razvija tudi vse življenje oseb, ki so v njem, pa ravno tako ni mesta za posle, določene zgolj za gospodinjstvo, kakor ga ni po gorenjih izvajanjih za osebe, ki bi se udejstvovale le v poljedelstvu brez zveze z gospodinjstvom in ki bi, kakor rečeno (vsled manjkajočega osebnega stika z gospodarjem), sploh ne spadale k poselskemu stanu.

Tudi iz vsebine »naredbe« same, zlasti iz njene socialnopolitične strukture sledi, da je razlikovanje kmetiških in nekmetiških poslov njena podlaga. Določbe o počitku (§ 9), dopustu (§ 10) in odpravnini (§ 20) kažejo vpliv nove struje, ki omejuje gospodarjevo udobnost v prilog uslužbenčevi prostosti in samoodločbi. Pri razmerah nekmetiških poslov je to mogoče brez škode za splošnost, ker so njihova dela namenjena le osebnim potrebam gospodarjevem, ki si utegne vsled odsotnosti posla nastali primanjkljaj nadomestiti z drugimi najetimi posli. Te omejitve v užitku splošnost ne občuti. Pri kmetiških poslih pa delovni čas in počitek ni moči enotno in obče obvezno urediti, ker se za njih obseg merodajne okolnosti spreminjajo po potrebah konkretnega primera. Ako bi se take okolnosti ne upoštevale, bi bila splošnost v veliki, morda v katastrofalni

meri prizadeta, ker pridejo donosi kmetiškega dela po kritju domače potreščine s preostankom splošnosti v prid in je ta v svojih življenskih pogojih od tega preostanka docela odvisna. Zato se morata pri poslih te vrste ravnati delavni čas in počitek po večji ali manjši nujnosti opravil, večji ali manjši težavnosti dela, po vremenu in letnem času in po mnogih individualnih posebnostih uslužbencev in gospodarjev tako, da za nje nikakor ni moči postaviti enotnih pravil. Ker je tako kmetiški posel s svojim gospodarjem vred pravzaprav v službi splošnosti, je njegova preskrba za starost tudi dolžnost višjih družabnih enot (države), ne pa njegovega gospodarja, ki ima od svojega poljedelskega obrata vobče edinole svojo in svoje družine življensko preskrbo, če in dokler se sam v njem udejstvuje, od imovine, ki bi ga vzdrževala neodvisno od njegovega truda. Zato nalaga »naredba« po pravici gospodarju, ki ima dovolj imovine, da vzdržuje kmetiškega posla za svojo osebno nego, odpravnino za gospodinjskega posla, ki pusti službo po dolgem službovanju (najmanj 10 let). Ta odpravnina je skromni začetek odškodnine za izgubljeni poklic. Poselski red ne nalaga take odškodnine gospodarju kmetiškega posla, ker je sam le njegov poklicni tovariš, ki ima pred njim le to prednost, da ima v svoji kmetiji stalno, od tuje volje neodvisno priliko za udejstvovanje svoje delavne moči v prid javnosti.

S tem, da je »naredba« ločila ne kmetiške posle od drugih in zanje ustvarila posebno pravo, uvedla je v pravni sistem za slovensko pravno področje opredelitev poslov v kmetiške in ne kmetiške. S tem je bila pravna ureditev službenega razmerja kmetiških poslov pridržana, ali ohranjena poselskim redom v zadevnih krajevnih območjih, ne samo kranjskemu in ljubljanskemu, ki ne izpuščata v naštevanju poslov, zaposlenih le v poljedelstvu, ker poslov sploh ne naštevata, ampak tudi štajerskemu in koroškemu, ki sta bila izdana tudi za posle zgolj poljedelskega obrata.

Ko bi temu ne bilo tako, bi bili posli, zaposleni izključno ali prvenstveno v poljedelskem obratu, v svojih službenih pravnih razmerah podvrženi edino le določbam občnega zasebnega prava, s tem pa bi institut kmetiških poslov izgubil svojemu bistvu zelo ustrezne zaščitne uredbe za gospodarja

in uslužbenca. Izgubljena bi bila za slednjega zelo važna pravica iz § 18 štaj. pos. reda do brezplačne bolezenske preskrbe za dobo 4 tednov, dasi službeno razmerje prej prestane, in prav tako tudi pravica do bolezenske preskrbe proti povračilu stroškov iz § 17 štaj. pos. reda za posla, ki je sam kriv svoje bolezni, kar daje občno zasebno pravo (§ 1156 v zvezi s § 1156 b o. d. z.) le poslu, ki ni sam kriv svoje bolezni, pravico do bolezenske oskrbe proti povračilu izdatkov za zdravnika in zdravila iz mezde, ki gre za čas bolezni samo za 14 dni in le, če je trajala služba že pol leta, za 4 tedne, vsekakor pa, ne preko prestanka službenega razmerja.

Kmetiški posel, ki zboli 25. decembra, bi bil torej po občnem pravu s 1. januarjem brez oskrbe, po štajerskem in kranjskem poselskem redu pa je zasiguran še za nadaljnje 3 tedne, za rok, ki ga pač ne presega nobena normalna bolezenska doba. V slučaju gospodarjeve smrti utegne postati posel, s katerim trajanje službe ni pogodbeno določeno, po § 1159 b o. d. z. že po 14 dnevih brez službe vsled odpovedi dedičev, dočim se mu to po § 19 štaj. pos. reda utegne primeriti šele po enem mesecu, po § 25 kranjskih pos. redov celo šele po treh mesecih, po koroškem pos. redu pa po 6 tednih. Ob neupravičenem takojšnjem odpustu iz službe dobi posel, ako trajanje službe ni pogodbeno določeno, po § 1162 b o. d. z. mezdo le do konca (14 dnevnega) odpovednega roka, po poselskih redih mezdo in hrano še za vso do konca leta manjkajočo dobo, če ne znaša več kot 6 tednov po štaj. pos. redu, tri mesece po kranjskih poselskih redih in osem tednov po koroškem poselskem redu, največ pa za te zadnje dobe. Enako ima pri upravičenem in od gospodarja zakrivljenem takojšnjem izstopu tak kmetiški posel po § 1162 o. d. z. pravico na hrano in mezdo za 14 dni, po štajerskem poselskem redu (§ 21) pa za en mesec, po kranjskih poselskih redih (§ 29) za četrto leto, po koroškem pos. redu pa za 6 tednov.

Po § 1162 o. d. z. sme za določno dobo najeti posel iz teh razlogov, ki so torej izpostavljeni samovoljni razlagi, predčasno zapustiti službo, po poselskih redih pa le iz taksativno v zakonu navedenih razlogov (§§ 19, 21 štaj. pos. reda, §§ 28, 29, 30 kranjskih poselskih redov).

Po § 1154 o. d. z. bi moral dati gospodar kmetiškemu poslu mezdo vsak mesec, po poselskih redih pa v daljših razdobjih in sicer po štaj. pos. redu (§ 16) koncem vsakega četrletja, po kranjskih poselskih redih, če ni drugačnih krajevnih običajev, enako koncem vsakega tretjega meseca (§ 15), po koroškem poselskem redu pa ima pravico obdržati plačo za dva meseca do konca leta. Tudi so po § 16 štaj. pos. reda mezdni obroki, ki zapadejo četrletno, izmerjeni v različnih odlomkih letne plače, primernih letnemu času, ki je tako zelo merodajen za intenzivnost in vrednost opravljenih del, kar utegne kmetiškemu poslu otežkočiti izpremembo službenih mest. »Naredba« gotovo ni imela namena ukiniti teh naredb posebnega stanovskega prava, ki segajo globoko v pravice in razmere prizadetih oseb, in podvreči ustrezna razmerja določbam občnega prava, ki so namenjene le za občno skupino uslužbencev, sprejetih v gospodarjevo hišno skupnost (med temi so tudi domači učitelji, obrtni pomočniki itd.) in ki je smatrala, da je treba urediti zadevne pravne odnošaje za ne kmetiške, torej za javnost manj važne posle, ko ima posebne določbe o pravici do bolniške oskrbe (§ 11) o odškodnini vsled izstopa ali odpusta iz službe (§ 21, 22, 23), o plačilnih rokih (§ 5). Saj je smatrala to za potrebno tudi tretja delna novela k o. d. z. od 19. marca 1916 št. 60 dež. zak., ko je v § 153 določila, da ostanejo nedotaknjeni predpisi poselskih redov, dasi je izdala za uslužbenca v skupnosti s službodajalcem živeče, podrobne predpise skoro v vseh materialnopравnih odnošajih, ki so urejeni v poselskih redih. S tem je bilo uveljavljeno stališče, izraženo v poročilu pravniške komisije bivše gosposke zbornice o zakonskih predlogih te delne novele⁹⁾, da je podrobna ureditev poselskega razmerja s posebnimi zakoni (poleg občnega zasebnega prava) potrebna. Tudi v slovstvu¹⁰⁾ ni spora, da v občnem zasebnem pravu ni mesta za podrobne določbe tega razmerja. Enako so državna oblastva, ki jim je poverjena izvedba »naredbe«, na stališču, da so ostali v veljavi poselski redi za službeno razmerje kmetiških poslov navzlic »naredbi«.

⁹⁾ Glej materialije k ces. nar. od 19. marca 1916 št. 69 str. 374.

¹⁰⁾ Glej Venzel Trümmel na navedenem mestu.

Nova uradna izdaja poselske knjižice, odobrena z odlokom pokrajinske uprave za Slovenijo, oddelka za socialno politiko v Ljubljani od 17. januarja 1923 šte. V 20715/22 ugotavlja veljavnost poselskih redov za gospodarske ali kmetiške posle, ki jih označujejo skladno s prvo kategorijo poslov po štajerskem poselskem redu kot tiste, ki opravljajo samo dela, spadajoča k gospodarstvu (dela na polju, v gozdu, v hlevu itd.) ali pa skupno s temi tudi hišna ali gospodinjska opravila, veljavnost »naredbe« pa za hišne ali gospodinjske posle, ki so najeti za službo v hiši ali kuhinji. Razločevanje gospodarskih in gospodinjskih poslov pa se ne zdi točno, ker je nedvomno po predpisih naredbe urejati tudi službeno razmerje tistega posla, ki oskrbuje kot hlapec višjega častnika za njegovo ježo ali vožnjo namenjene konje, dasi ne opravlja dela v hiši ali kuhinji.

Pravnim nazorom, ki so vladali dolgo dobo pravnega razvoja, nasprotuje mnenje, da bi bilo zlasti v duhu veljavnega pravnega reda utemeljeno razveljavljenje pristojnosti občinskih predstojništev za obravnavo in razsojo sporov iz službenega razmerja med kmetiškimi posli in njihovimi gospodarji z določeno časovno omejitvijo. V razpravi Venclja Trümmela: »Zur Kritik des Begriffes Gesinde« je izvedeno z navedbo obširnega zgodovinskega gradiva, da je bilo radi javno-pravnega značaja, lastnega poselski pogodbi, ki je izzval izdajo predpisov s krajevno policijskim značajem zanjo, poverjeno izvajanje predpisov poselskih redov ne izvzemši sodstva v povsem zasebnih pravnih predmetih tega razmerja, upravnim oblastvom v dobah, ko politična uprava in sodstvo nista bila strogo ločena. Tako pri nas od leta 1828 do 1850 in od leta 1856 dalje do danes. Naglo policijsko postopanje s svojimi pravnimi sredstvi brez odložne moči je res tudi najbolj sposobno, da pomore k izpolnitvi kmetiškoposelske pogodbe¹¹⁾, služeče javnim koristim. Poselsko delo je namreč tako navezano na trenutek, da izven njega delo ni več izpolnitev pogodbe in se vrednost tudi ne more nadomestiti z denarno odškodnino, zlasti ne z ozirom na domnevano siromašnost poslov.

¹¹⁾ Sploh so svoj čas smatrali te službene razmere kot stvar policijske zakonodaje. Glej materialije k III. del. novele k obč. drž. zak. poročilo komisije za pravosodne predmete str. 377.

Uveljavljenje izpolnitve s prisilnim privedenjem posla v službo po § 24 štaj. pos. reda ali po § 1162 a o. d. z. v sodnem postopanju bi na primer v večini primerov ne doseglo smotra, ker bi postalo izvršljivo šele po preteku službene pogodbene dobe, namreč šele s koncem leta.¹²⁾

Povsem upravičeno je poverjena občinskim upraviteljem naloga, da razpravljajo in odločajo službene spore kmetijskih poslov z njihovimi gospodarji zlasti iz istih razlogov, iz katerih se sploh pritegnejo sodniki iz ljudstva za razsojo izvestnih pravnih razmerij, ki so jim bolj znana. Njihova pripadnost k istemu stanu in njihovo vsakdanje občevanje z njimi olajša oziroma šele omogoči razumevanje za sporna vprašanja in dejanske okolnosti, ki jih povzročajo.

Ta pristojnost nikakor ni bila izključena za spore iz službenega razmerja poslov, zaposlenih le v poljedelskem obratu gospodarjevem. Po duhu zakona je bila marveč zaposlenost v poljedelskem obratu še prav posebno odločilni moment za njo. To je sklepati tudi iz naredbe min. za notranje stvari od 15. marca 1860 št. 73 drž. zak., ki je to pristojnost, izvestno sledeč struji občnega pravnega reda, še razširila celo na službene spore poljedelskih gospodarjev z njihovimi poljedelskimi dninarji, ki jim manjka vez gospodinjske skupnosti. Ni moči torej v tej skupnosti, marveč le v poljedelskem službovanju iskati razlog za izključitev pravdne poti. Natančno izvajanje predpisov poselskih redov po upravnih oblastvih bi bilo le v javno korist, ker bi zasiguralo za javnost tako potrebno nemoteno in enakomerno obratovanje poljedelstva. Pri tem bi bilo na podlagi odločbe bivšega upravnega sodišča dopustiti le to premembo, da sta nadava in izročitev lista o nadavi pogoj za veljavnost poselske pogodbe le, če njeno izvrševanje še ni pričeto, da pa se prizna veljavnost pogodbe, ki se je že začela izvrševati, tudi če ni bila dana nadava in bil izročen list o nadavi, kakor predpisujeta §§ 5 in 6 štaj. pos. reda.

S temi izvajANJI je menda posrečen dokaz o podsodnosti občinskih predstojnikov, določeni v § 34, da so podvrženi v

¹²⁾ To se je tudi zgodilo v pravnem primeru, ko je o njem izšla vrhovna sodna odločba.

krajih, za katere velja štajerski poselski red, v svojih službenih razmerah z gospodarji vred temu poselskemu redu vsi posli tistih gospodarstev, ki slone na poljedelstvu kot vzdrževalcu rodbine in ki ne ločijo poslov, najetih za osebno postrežbo gospodarjevo od poslov, za poljedelska dela najetih. V gospodarstvih s poljedelskim obratom pa, ki je v njih že uvedena ta ločitev poslov, pa velja to za tiste posle, ki so zaposleni v poljedelstvu. To velja tudi za kraje, za katere so veljavni kranjski oziroma koroški poselski redi.

V našem pravnem sistemu je torej razlikujoč činitelj v urejevanju poselskih pravnih razmer razlika med kmetiškimi in ne kmetiškimi posli. Razmere prvih urejajo poselski redi, razmere drugih pa ureja »naredba«.

Upravno kazensko pravo.

Dr. Franjo Ogrin.

Kazensko pravo, veljavno za sodišča, je kodificirano v kazenskem zakonu in kazenskopravnem redu. Imamo sicer sodno-kazenske določbe tudi v drugih zakonih (tiskovni zakon, zakon o živilih iz leta 1896, zakon o posesti in nošenju orožja iz leta 1922) toda to so izjeme.

Napram temu upravno (politično) kazensko pravo ni niti v materialnem, niti v formalnem delu zbrano v celoto, marveč se nahajajo zadevne norme raztresene v raznih zakonih in naredbah, ki nimajo medsebojne zveze. Tudi komentarji o tem pravu so redki (Mayrhofer sam ga obravnava na kratko, njegov komentar je razen tega v marsičem zastarel).

V nastopnih izvajanjih naj presmatram, ali in koliko je kodifikacija upravnega kazenskega prava možna in potrebna.

Navedem naj tudi bistvene določbe formalnega dela tega prava.